

Oponentský posudek na bakalářskou práci Hany Kadlecové The Power of Language and Propaganda in 1984 and A Clockwork Orange

Vedoucí práce: PhDr. Petr Chalupský, Ph.D.

Oponent práce: Mgr. Jakub Ženíšek

Bakalářská práce Hany Kadlecové analyzuje dvě význačná dystopická literární díla 20. století, román George Orwella *1984* a román Anthonyho Burgesse *Mechanický pomeranč*. Autorka v rámci těchto děl zkoumá zejména dvě idiolektické deformace jazyka, Newspeak a Nadsat, a dále též způsoby, jimiž jazyk obecně „utváří myšlení a obraz světa“ (abstrakt). Těžištěm práce jsou srovnávací a analytické pasáže, z nichž většina se disciplinovaně drží tématu a jen několik málo jich odbočí k popisu jiných, nelingvistických aspektů dvou zkoumaných románů.

V první kapitole s názvem *Language shaping thought and reality* na str. 3 se autorka snaží ilustrovat sílu jazyka při utváření či přetváření reality na úryvku z románu *1984* a z vyprávění uprchlého otroka Fredericka Douglassa. Ten potajmu vyslechne rozhovoru mezi svým aktuálním majitelem a jeho manželkou, přičemž zjistí, že má zůstat negramotný proto, aby neprozřel a nebyl pak zbytečně nešťastný (čímž majitel dost možná elipticky vyjadřuje obavu, že se Douglass pokusí utéct). Zatímco v případě Newspeaku jazyk cíleně (de)formuje realitu, v Douglassově případě pouze řeč a posléze čtený text zprostředkovává do té doby nedostupné informace (zejména skutečnost, že pigmentokratický otrokářský systém není přirozeným řádem věcí). Totéž platí i pro Winstonovu naději, že prolétí v Oceánii jednou prohlédnou a vzbouří se (taktéž str. 3). Asi nejbližší analogií Douglassova ideologického osvícení je v rámci románu *1984* situace, kdy Winston po přečtení Goldsteinovy knihy získá jasný formulační aparát a s ním i pocit, že pochopil princip fungování režimu (byť ne motivaci lídrů Vnitřní strany), a do jisté míry i pozdější situace, kdy tuto jeho původní představu poupraví O'Brien na mučidlech. Ani v jednom z těchto případů však nelze paušálně říci, že samotný jazyk má tendenci přetvářet realitu. Na rozdíl od Newspeaku je zde jazyk pouze pasivním prostředníkem, nikoli funkčním nástrojem změny. Považuji tedy za trochu nešťastné a zavádějící, když jinak tematicky poměrně ukázněná práce začíná kapitolkou, která se podle názvu má zabývat jazykem coby nástrojem utváření myšlení a reality, ale místo toho pojednává o dvou případech, kdy jazyk zprostředkovává poznání (což je ostatně jednou z jeho hlavních funkcí). Později na str. 10 se autorka tohoto problému dotýká tvrzením, že např. bez slova „svoboda“ by neexistovala ani ontologická představa svobody v mysli zotročeného člověka (volně parafrázuji). Toto tvrzení je ale jednak sporné (Sapir-Whorfova hypotéza není mezi psycholingvisty bezvýhradně přijímaná) a navíc se na výše uvedené situace nutně nemusí vztahovat. Osobně bych považoval za vhodnější celou práci zahájit např. brilantní pasáží z Orwellova eseje *Politics and the English Language*, kterou autorka cituje na straně 15 dole. Z podobně razantního vstupu by čtenář okamžitě získal jasnou představu, kudy se bude ubírat hlavní argumentační linie.

Další drobné věcné výhrady - obsah:

- Při jednom ze svých výletů do neязыkové oblasti podrobuje Kadlecová poměrně ostré kritice Julii z románu *1984*. Má jí mimo jiné za zlé, že se v podstatě nezajímá o politiku a proti panující diktatuře aktivně nebojuje, pouze se snaží žít naplno, což v Orwellově Oceánii samo o sobě představuje disidentský postoj. Kadlecová zachází až k tvrzení, že se Julia intelektuálně nedokáže odpoutat od vládního světónázoru Ingsocu. Není tento soud až příliš nevládný? Uvážíme-li, že veškeré disidentské aktivity jsou dušeny už v zárodku a vládnoucí strana se zdá být věčná, není

Juliin hédonismus zbabělou únikovou strategií či snad dokonce souhlasným pokývnutím totalitnímu systému, ale naopak velmi racionální reakcí na extrémní podmínky (aktivní odpor = smrt bez fanfár, Carpe diem = potěšení s rizikem).

- Na straně 23 autorka tvrdí, že idiolekt Nadsat je „fascinující směsí [...] shakespeareovské angličtiny a pouličního slangu“ (vlastní překlad), což mi při vší úctě k Alexově verbóznosti přijde přece jen lehce nadsazené.

Formální výhrady:

- Druhá věta ve druhém odstavci českého abstraktu vypadá jako strojový překlad: „Tento fakt pokládám historickým příkladem systém kontroly amerických otrok textů s příklady z textů Fredericka Douglassa.“
- Několik málo překlepů v anglickém textu, namátkou: „She is lea by he emotions...“ (13); „...people are isolated and lonely the only being remaining dear to them is...“ „Brutal practises are being hidden...“ (24)

Dotazy k obhajobě:

- Mohla by autorka v několika větách shrnout hlavní rozdíly mezi Newspeakem a Nadsatem?
- Na straně 16 přirovnává autorka Orwellův oxymoronický slogan „War is Peace“ se slovními obraty „humanitarian bombing“ a „ethnic cleansing“. Humanitární bombardování je vskutku absurdní eufemismus, ale proč se autorka domnívá, že do této kategorie patří i kolokace „etnická čistka“?

Bakalářská práce Hany Kadlecové je velmi svěží dílko, psané výtečnou idiomatickou angličtinou. Práci tímto doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení **výborně**.

V Praze dne 7.9. 2011

.....
Jakub Ženíšek